

secula succedentia seculis. pat seculū dicitur duratio vni-
uscuiusq; rei. Vel secula seculorū dicuntur secula. i. duratio
nes rex incorruptibilis que pūctet secula corruptibilium
rerū & p̄cipue ipsa dei eternitas que tñ pluraliter dici po-
test licet i se sit vna & simplex ppter multitudinē & diuer-
sitate p̄tentorū vt sit sensus in secula cōtēntia seculorū
p̄s. Regnū tuū regnū oīm seculorū. Addit autē ad confir-
mationē Amē. Quasi dicat vere ita est. Et sic accipitur
in euāgelij vbi dicit Amen dico vobis. Quis tamē ac-
cipitur p̄ fiat. vñd i psalterio hieronimi dicit Dicit om-
nis populus amē amen. Vbi nos habemus fiat fiat.

Incipit duodecimum capitulum.

O Bsecro itaq; vos fratres p̄ miseri-
cordiam dei vt exhibeatis corpa
vestra hostiā viuente: sanctā: deo
placētē: rationabile obsequium
vrm. Et nolite cōformari huic seculo. sed re-
nouamini in nouitate sensus vestri vt pbe-
tis que sit volūtas dei bona & beneplacens
& p̄fecta. Dico em̄ per gratiā que data est mi-
hi om̄ibus qui sunt inter vos: nō plus sapere
q̄ oportet sapere: sed sapere ad sobrieta-
te: & vnicuiq; sicut deo diuisit mēsurā fidei.

Postq̄ apostolus ostēdit necessitatē virtutē & originē gra-
tie hic docet gratie vsum qd̄ p̄tinet ad instructiones mo-
ralem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit doctrinā mo-
ralem in generali. 2. sp̄cialiter descendit ad quedā parti-
cularia p̄tinentia ad eos quib; scribit circa mediū quin-
cimi capituli. ibi. Certe sum autē etc. Circa primū duo fa-
cit. Primo docet vsum gratie q̄tum ad hoc qd̄ sit homo
p̄fectus. Secdo q̄tum ad hoc qd̄ p̄fectus imperfectū sustinet
at. 14. cap. ibi. Infirmus autē etc. Circa primū tria facit.
Primo inducit ad p̄fectionē vite q̄tum ad sanctitatem
quā homo suat deo. sedo q̄tum ad iusticiā quā quis exhibet
p̄ximo. 15. cap. ibi. Omnis aīa etc. Tertio q̄tum ad pu-
ritatem quā homo cōseruat in seipso circa finē. 13. capitu-
li ibi. Et hoc sciētes etc. Circa primū duo facit. Primo
monet vt homo se exhibeat deo scilicet. Secdo docet qualitē
aliquis vt debeat donis gratie dei q̄bus sanctificat ibi.
Dico em̄ per gratias etc. Circa primū duo facit. Primo
docet qualiter aliquis se debeat exhibere deo q̄tum ad
corpus. Secdo q̄tum ad aīam ibi. Et nolite p̄formari etc.
Circā primū duo facit. Primo inducit obseruantia eorū
que docent & hoc dupliciter. Vno quidē modo ex pte sui
ipsius cui dicit. Obsecro itaq; vos fr̄s. Quasi dicat. Di-
ctum est incōprehensibilia esse iudicia dei & inuestigabi-
les vias ei;. Itaq; obsecro vos fratres vt. s. obseruetis ea
que dicent. Attur autē obsecratione ppter tria. Primo
quidē ad demonstrāq; suā humilitatē prouer. 18. Cum
obsecrationib; loquitur paup; q. s. de sua abūdantia nō con-
fidit. et ideo nō ex eo qd̄ suū est sed ex eo qd̄ dei est hoīes
conatē inducere ad bonū. Nā obsecrari est ob sacra cōtesta-
ri. Secdo vt magis ex amore moueat rogādo q̄ ex timore
auctoritate impando. Vñd dicit ad philēm. Multā fidu-
ciā hīs in xpo ihu imperando tibi qd̄ ad rē p̄tinet ppter
caritatē magi obsecro. gal. vltio. Vos q̄ sp̄iales estis huius
mōi iſtruite in spū lenitatē. Tertio ppter reuerentiā roma-
norū quib; scribebat. 1. rbi. 5. Senozē ne increpaueris
sed obsecra vt p̄rem. Alio mō inducit eos ex pte dei cui
dicit. Per misericordiam dei p̄ quā. s. saluati estis. Tit. 3. Secdo
misericordiā suā saluos nos fecit. Et ideo ex p̄sideratione
diuine misericordie debem; facere qd̄ monemur. Da. 18.

Nonne oportuit & te misereri conseruari tui sicut & ego tui
miseratus sum. Vel potest dici per misericordiā dei id est
auctoritate apostolus mihi misericorditer p̄missi. 1. cor. 7.
Misericordiā p̄secutus sum a dño vt sum fidelis. Secdo p̄-
nit amonitionē cui dicit. Et exhibeatis corpa v̄stra. Circa
ca quod sciendū est qd̄ sicut aug dicit. 10. de ciuit. dei. Mis-
sibile sacrificiū qd̄ exteri deo offerē signū est inuisibile sa-
crificij quo quis se & sua in dei obsequiū exhibet. Habet
autē homo triplex bonū. Primo quidē bonū aīe: quod ex-
hibet deo p̄ deuotionis & cōtentionis humilitatē scdm̄ il-
lud. p̄s. Sacrificiū deo spūs cōtribulatus. Secdo habet
homo exteriora bona que exhibet deo per elemosinarum
largitionē. Vñd dicit. be. vlti. Beneficētie & cōmunitōis
nolite obliuisci. talib; em̄ hostijs p̄meretur deo. Tertio
habet homo bonū p̄prij corporis et quantū ad hoc dicit
ibi. Et exhibeatis. s. deo corpa v̄stra sicut quandā sp̄cia-
lem hostiā. Dicebat autē al deo ymolatū hostiā vel qd̄ pro
victoria hostiū offerebat seu pro securitate ab hostib; ut
quia ad hostiū tabernaculū immolabat. Exhibet autē ho-
mo deo corpa suū vt hostiā triplicē. Vno quidē mō quā-
do aliquis corpa suū exponit passioni & morti ppter deū
sicut dicit de xpo. eph. 5. Tradidit semetipm̄ oblationē
et hostiam deo. Et ap̄lus dicit de se. phil. 2. Si immolarū su-
pra sacrificiū & obsequiū fidei vestre gaudeo. Secdo p̄ hoc
q̄ homo corpa suū ieiunij & vigilijs macerat: ad seruien-
dum deo scdm̄ illud. 1. cor. 9. Castigo corpa meum & in-
fuitutez redigo. Tertio per hoc qd̄ hō corpa suū exhibet
ad opera iusticie & diuini cultus exequēda supra. 6. Exhi-
bere vestra mēbra future iusticie in sacrificiōne. Est autē
p̄siderandū qd̄ hostiā que deo ymolabat quattuor habebat
Primo nāq; ipsa oblatio debebat esse i regra & incorrup-
ta. Vñd dicit. Mal. 1. Valedictus dolosus qui habet
in grege suo masculū & votū faciens immolat debile dño.
Et ppter hoc dicit. Viuētē vt. s. hostiā nostri corporis quā
deo offerim; sit viuens per fidē formatā caritate. gal. 2.
Nūc viuo in carne: in fide viuo filij dei. Et est attendē-
dum qd̄ materialis hostiā q̄ prius viua erat occidebat vt i-
molaret: ad ostendendū qd̄ adhuc mors regnabat in hoīe
regnante peto vt. s. 5. dicitur est. sed hec hostiā spiritualis
semper viuūt & in vita p̄ficiūt scdm̄ illud. Jo. 10. Ego v̄ci
vt vitā habeant & abūdantius habeat qz tam peccatū ab-
latū est p̄ xpm̄. nisi dicam; qd̄ hostiā corporis nostri viuūt
quidē deo per iusticiā fidei. sed mortificat cōcupiscentijs
carnis. Col. 3. Mortificate membra vestra: que sunt su p̄
terram. Secdo vero hostiā deo oblata in ipsa ymolatione
sanctificabat. Vñd dicit. Leuit. 22. Omnis homo q̄ ac-
cesserit de stirpe vestra ad ea que cōsecrata sunt & que ob-
tulerunt filij israel dño in quo est immūditia. peribit corā
dño. Et ideo subdit Scām. s. per deuotionē: qua corpus
nostrū dei seruitio mācipatur Leuit. 20. Sanctificamini &
estote sancti qz ego dñs deus vester. Proprie autē san-
ctitas dicitur per respectū ad deū in q̄tum. s. homo seruat ea q̄
sunt iusta quo ad deū. Tertio q̄tum ad ipsā sacrificij con-
sumptionē dicebat sacrificiū suauē & acceptū dño scdm̄ il-
lud. Leuit. 1. Oblata omnia adolebit sacerdos sup̄ altare
in holocaustū & in odore suauissimū dño. Vñd hic dicit.
Deo placētē. s. p̄ rectitudinē intentionis. ps. Et pla-
ceam corā deo in lumine p̄uentiū. Quarto in ipsa sacrificij
p̄paratione apponebat sal. Vñd leuit. 2. Quicquid
obtuleris sacrificij sale cōdies. Et Mar. 9. dicit. Omnis
victima sale saliet. Sal autē discretionē sapiētie significat
Vñd dicit col. vlti. In sapiētia ambulate ad eos qui so-
ris sunt sermo vester semp in gratia sit sale condit. Vñd
& hic sequit. Rationabile obsequiū vrm vt. s. cū discreti-
one corpa vestra deo exhibeatis hostiā vel p̄ martirium
vel p̄ abstinētiā v̄l per qd̄cūq; opus iusticie. 1. cor. 14.

Ad Romanos

Omnia honeste et scđz ordinem fiant in vobis. **Et i. ps.** Honor regis iudiciū diligit. **Aliter** se habet homo iustus ad interiores actus quib⁹ deo obsequitur et ad exteriores Nam bonū hominis et iustitia eius principaliter in interioribus actib⁹ consistit quibus. s. homo credit sperat et diligit **Unde dicit Luc. 17.** Regnū dei intra vos est. nō autē principaliter consistit exteriorib⁹ actib⁹ infra. 14. **Nō** est regnum dei esca et pot⁹. **Unde** interiores actus se habēt per modum finis qui scđm se querit. exteriores vero act⁹ ad quos deo corpa exhibent se habent sicut ea q̄ sunt ad finē in eo aut qđ qđ finis nulla mēsurā adhibet s̄ quā ro mai⁹ fuerit tāto meli⁹ se habet. **In** eo autē qđ queritur ad sanitatem adhibet mēsurā scđm p̄portionē ad finē sicut medicus sanitatē facit tantū q̄tum potest. medicinam autem nō tm̄ dat q̄tum potest sed quātum videt expedire ad sanitatem consequendā. **Et** similiter homo in fide i spe et in caritate nullā mēsurā debet adhibere. sed quāto pl⁹ credit sperat et diligit tanto meli⁹ est p̄pter qđ dicit deus. 6. **Diliges** dñm deum tuū etc. **Sed** in exteriorib⁹ actib⁹ est adhibenda discretio mēsurā p̄ comparisonē ad caritatem. **Unde** dicit Iero. **Hōne** rōnalis homo dignitatem amittit qui ieiunū vel vigilas p̄fert sensus integritati vt p̄pter psalmoz atq; officioz decantationē amittit vt tri sitre quis notā incurrat. **Deinde** cū dicit. **Et** nolite cōformari etc. ostendit qualiter se debeat homo exhibere do q̄tum ad animā. **Et** primo p̄hibet seculi cōformitatem cū dicit. **Et** nolite p̄formari. huic seculo id est reb⁹ que tēporaliter transiunt. **Nā** seculū presens est quedā mēsurā eorum que tēporaliter labunt. **Rebus** autē tēporalibus hō conformatur p̄ affectū eis amore inherēdo. **Offe. 19.** Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerūt **Ja. 1.** Religio munda et immaculata hec est immaculata se custodi re ab hoc seculo. **Cōformatur** etiā huic seculo qui vitā seculariter viuentiū imitat. **Ephe. 4.** Testificor in domo vt tam non amplius ambuletis sicut et gentes ambulat. **Scđo** mandat interiorē mētis reformationem cū dicit. **Sed** reformamini in nouitate sensus vestri. **Sēsus** autē hominis hic dicit ratio scđm q̄ per eū homo iudicat de a genis. hunc autē sensum hō in sua creatioe habuit integrum et vigentem. **Unde** dicitur **Eccl. 17.** Sēsu impleuit corda illoz et bona et mala ostendit illis. **Sed** p̄ peccatū hic sensus est corruptus et quasi lueteratus baruch. 3. **In** ueterasti in terra aliena. **Et** per consequens pulcritudinem et decorem suū amisit. **Tren. p.** Egressus est a filia syon oīs decore eius. **Donet** ergo ap̄tus vt reformemur. id est iterato formā et decorem mētis assumamus quē nostra mens habuit. qđ quidem fit per gratiā sp̄s sancti ad quā p̄cipandā homo studiū habere debet. ita scđz vt qui eam nondū p̄ceperunt eā percipiant et qui illam p̄ceperūt in ea p̄ficiant. **Ephe. 4.** Renouamini spiritu mētis v̄re. **ps.** Renouabit vt aquile iuuent⁹ tua. **Aliter** Renouamini scđz in exteriorib⁹ actib⁹ in nouitate sensus vestri id est scđm nouitatem gratie quā mente p̄cepistis. **Tertio** assignat rōnem amonitionis p̄dicte cum dicit **Et** p̄bet que sit voluntas dei. **Circa** qđ cōsiderandum est q̄ sicut hō q̄ habet gustum infectū nō habet rectum iudiciū de saporibus sed ea que sunt suauia interdū abominat: ea vero q̄ sunt abominabilia appetit. qui autē habet gustum sanū rectum iudiciū de saporib⁹ habet: ita homo qui habet corruptum affectū quasi cōformatum rebus secularib⁹ nō habet rectum iudiciū de bono sed ille qui habet sanū affectū sensu eius inouaro per gratiā rectū iudiciū habz d̄ bono **Ideo** ergo dicit. **Nolite** p̄formari huic seculo sed renouamini in nouitate sensus vestri. vt p̄betis id est experimēto cognoscatis. **ps.** Sustate et videte quū suauis est domin⁹ **Que** sit voluntas dei q̄ scđz vult vos esse saluos. **1. thes.**

4. **Hec** est voluntas dei sanctificatio vestra que est bona id est vult bonū honestum nos velle. et ad hoc suis p̄ceptis nos inducit **Nich. 6.** **Indicabo** tibi o hō quid sit bonū et quid deus requirat a te. **Et** beneplacēs in q̄tum scđz bene dispositū ē delectabile id quod deus vult nos velle. **ps.** **Iusticie** domini recte letificatēs corda. **Et** nō tantū vtilis ad finē cōsequendū. sed etiā p̄fecta quasi cōiungēs nos fini. **Mat. 5.** **Estote** perfecti sicut et pater vester celestis p̄fectus est. **Sen. 17.** **Ambula** corā me et esto p̄fectus **Tales** ergo expiuntur dei voluntatē illi qui nō cōformantur huic seculo sed reformantur in nouitate sensus sui **Illi** autē qui in vetustate p̄manent seculo cōformati iudicāt dei voluntatē nō esse bonā: sed grauē et inutilem. **Eccl. 6.** **Quā** aspera est sapiētia in doctis hoibus. **Deinde** cui dicit. **Dico** em̄ p̄ gratiā etc. **Docet** qualiter donis dei homo habeat vt. **Et** primo docet hoc q̄tum ad dona q̄ non sunt oibus cōmunia. sicut sunt gratie gratis date. **Scđo** q̄tum ad donū caritatis qđ est oibus cōe. ibi **Dilectio** sine simulatione etc. **Circa** p̄mum duo facit. **Primo** docet in generali quomō debeat homo vti gratijs q̄s dat. **Scđo** exequit hoc per p̄tes ibi. **Sicut** enim in vno corpore etc. **Circa** p̄mū tria facit. **Primo** excludit sup̄fluum dicens **Donū** q̄ reformemini in nouitate sensus v̄ri quod quis deo moderate facere debetis. **Dico** em̄ id est mōdo p̄ gratiā apostolatus et auctoritate apostolica que data est iudicā **Gal. 2.** **Cum** cognouissent gratiā que data est mihi inter gentes. **Ephe. 3.** **Mibi** oīum sanctorū minimo data ē gratia hec etc. **Oibus** qui sunt inter vos q̄ oibus est hoc v̄le. **1. cor. 7.** **Nolo** oīs hoies esse sicut meip̄m. **Hoc** in quā mōdo. **Nō** plus sapere q̄ oportet sapere id est null⁹ presumat de sensu sut sapiētia sua cōfidens supra suā mēsurā. **Eccl. 7.** **Nō** plus sapias q̄ necesse est. **ps.** **Neq;** ambulauit in magnis neq; in mirabilibus sup̄ me. **Scđo** hortatur ad id qđ est mediū dicens. sed sapere ad sobrietatē scđz mōdo vobis vt mensurate sapiatis scđm gratiā vobis datā. **Sobrietas** em̄ mensuraz importat. **Et** q̄uis p̄prie dicat circa potus v̄ni. potest tamē accipi circa q̄libet materiam in qua homo debitā mēsurā obseruat. **Titū. 2.** **Sobrie** et iuste et pie viuamus in hoc seculo. **Tertio** docet scđm quid accipiēda sit mēsurā mediū dicens. **Et** hoc i quaz sicut deus vnicuiq; diuisit id est distribuit mēsurā fidei id est mēsurā donoz suoz que ordinant ad fidei es vificationem. **1. cor. 12.** **Unicuiq;** dāt manifestatio sp̄s ad vtilitatem. **Dat** em̄ deus huiusmodi dona nō eadem oibus sed diuersa diuersis distribuit scđz illis. **1. cor. 12.** **Diuisōes** gratiarū sūt. **Nec** oibus eqliiter dat sed vnicuiq; qđ scđm certā mēsurā. **Ephe. 4.** **Unicuiq;** nostrū data ē gratia scđm mēsurā donationis xpi. **Et** ideo apostolus sobrie sapiens scđz hāc mēsurā dicebat. **2. cor. 12.** **Nō** autē in imensuz gloriāmur sed scđm mēsurā regule qua mēsus est nobis deus. **Soli** autē xpo datus est sp̄s nō ad mēsurā. vt dicit. **Jo. 3.** **Nō** solū autē alias gratias gratis datas dat deus mensurate: sed etiā ip̄am fidem que p̄ dilectionem opatur. **Unde** **Luc. 17.** **Discipuli** xpo dixerūt **Domine** adauge nobis fidem.

Lectio secunda.

Sicut enim in vno corpore multa mēbra habemus non omnia autē mēbra eundem actum habēt: ita multi vniū corpus sumus in christo: singuli autē aliter aliter mēbra habentes donationes secundum gratiā que data est vobis differentes. **Sive** propheciā secunduz rationem fidei. **Si**

ue misterium in ministrando. Siue q̄ docet i doctrina. Qui exhortat i exhortando. Qui tribuit i simplicitate. Qui p̄est in sollicitudine. Qui miseret̄ in hilaritate. Dilectio sine simulatioe. Odietes malū: adheretes bono. Charitate fraternitatē inuicē diligentes: honore inuicē p̄uenientes. Sollicitudine nō pigri spū feruentes domio seruientes. Spe gaudentes in tribulatione patientes. orationi instantes. Necessitatibus sanctorū cōmunicātes. hospitalitatem sectantes.

Prēmisa admonitione hic aplūs rōnem assignat: sumptam ex similitudine corpis mistici ad corp̄ naturale. Et primo in corpore naturali tāgit tria. Primo quidē corpore unitatē eaz dicit. Sicut em̄ in vno corpore. Secōdo mēbroz p̄flicitatem cū dicit. Multa mēbra hēmus. Est enī corpore humanū organū ex diuersitate mēbroz p̄stitutū. Tertio officiorū diuersitatē cū dicit. Omnia autē membra nō eundē actum hēt. Frustra enī est mēbroz diuersitas nisi ad diuersos actus ordinarent̄. Deinde adaptat hec tria ad corpore xp̄i mistici q̄d est ecclia. eph. 1. Ip̄m dedit caput sup̄ oēm ecclēsiā que est corpore ei⁹. Circa q̄d etiaz tria tangit. Primo quidē fidelitū quasi mēbroz multitudinem cū dicit. Ita multi. Luc. 14. Homo quidā fecit cenā magnā et vocauit multos. Esa. 54. Multi filij deserte. Quāuis em̄ sint pauci p̄ cōpationē ad instructioem multitudinē scōm illud. Ma. 7. Arta est via que ducit ad vitam et pauci inueniūt eā. tamē absolute loquendo sunt multi. Apoc. 7. Post hec vidi turbā magnā quā dinumerare nemo poterat. Secōdo tangit corpore mistici unitatē cum dicit. Unū corpore sum⁹. Epe. 2. Et recōciliat ambos in vno corpore. et. h. aut unitas corpore mistici et unitas spiritalis p̄ quā fide et affectū caritatis inuicē vnimur et deo fin illud Epe. 4. Unum corpore et vnus spūs. Et quia spiritus unitatis a christo in nos deriuatur. s. 8. Si quis spiritum xp̄i nō habet hic nō est eius. Ideo subdit in xp̄o q̄ spiritum suū quez dat nobis nos inuenit vnit et deo. Jo. 17. Et sint vnū in nobis sicut et nos vnus sumus. Tertio tangit officiorū diuersitatem ad vtilitatem cōmūne reducendam dicens: Singuli autē sumus membra alter alterius. Membrum em̄ quodlibet p̄prium actum habet et virtutes: in q̄tum ergo vnus membrū sua virtute et actu alteri prodest dicit membrū alterius. sicut pes dicit membrum oculi in q̄tum oculū defert et oculus dicit mēbroz pedis in q̄tum regit pedem. 1. cor. 12. Nō potest dicere ocul⁹ manū opera tua nō indigeo. Ita etiaz in corpore mistico ille q̄ accepit gratiā p̄phetie indiget illo qui accepit gratiam sanitarum et ita est in oibus alijs. Unde dum vnus quisq̄ fidelis scōm gratiam sibi datam alteri seruit efficaciter alterius mēbrum. Gal. vltimo. Alter alterius onera portate. 1. pe. 4. Unus quisq̄ sicut accepit gratiā i alter: utrum illā administrātes. Deinde cū dicit. Habentes autē donationes exequitur per partes monitionē quā supra posuerat de sobrio et moderato gratie vsu. Et primo ponit gratiā diuersitatem dicens. sumus in quā alter alterius membra nō scōm eandē gratiā sed habētes differētes donationes nō ex diuersitate meritoz sed scōm gratiam que data est nobis. 1. cor. 7. Unus quisq̄ p̄prium donū habet ex deo vnus quidē sic. alius vero sic. Ma. 25. Vocauit seruos suos et tradidit illis bona sua. et vni dedit quinq̄ talenta. alij autē duo. alij vero vnū. Secōdo docet diuersāz gratiarū vsū. et primo in rebus diuinis q̄tum ad cognitionē quidē dicens. Siue p̄phā quā ha-

bentes vtamur ea scōm rationem fidei. Dicitur autē p̄phā quedā apparitio ex reuelatione diuina eorum que sunt procul. Unde. 1. 2. 9. dicit qui p̄phā hodie dicit vocatur olim videns. Sunt autē procul a cognitione nostra scōm se quidem futura cōiungentia que p̄pter defectum sui esse cognoscibilia nō sunt sed res diuine sunt procul a nostra cognitione nō scōm se cum sint maxime cognoscibiles qz vt dicitur. 1. Jo. 1. Deus lux est et tenebre i eo nō sunt vllē. sed p̄pter defectus intellectus nostri qui se habet ad ea que sunt in seipsis manifestissima sicut oculi nō noctue ad lucem. Et qz vnūquodqz magis dicit tale. quod est scōm se tale q̄ scōm aliud. inde est qz magis proprie dicunt esse procul a cognitione nostra futura contingentia. Et p̄pter hoc hoꝝ proprie est p̄phā. Amos. 4. Non faciet domin⁹ deus verbum nisi reuelauerit secretū suum. Dicitur tamē p̄phā cōtra etiā reuelatio quorūcumqz occultoz. Hoc autē donū p̄phētie nō solū fuit in veteri testamēto sed etiam in nouo. Joelis. 2. Fundā de spiritu meo sup̄ omnē carnē. et prophetabunt filij vestri. Dicunt etiā p̄phētie in nouo testamēto qui p̄phētie dicta exponunt qz sacra scriptura eodē spiritu interpretatur quo est cōdita. Eccl. 24. Adhuc doctrinā quasi p̄phētie am effundā. Ordinatur autē p̄phētie donū sicut et alie gratie gratis dante ad fidei edificationē. 1. cor. 12. Unicuiqz datur manifestatio spūs ad vtilitatem. he. 2. Cōfirmata sc̄s doctrinā fidei cōfēstare deo signis et p̄digijs et varijs virtutibus et spūs sancti distributionibus. Et ideo p̄phētie est vrendū scōm rōnem fidei id est nō in vanum: sed vt per hoc fides cōfirmetur nō autē cōtra fidem. Unde dicit. deu. 13. Si surrexerit i medio tui p̄phā et dixerit tibi ea mus et sequamur deos alienos nō audies verba p̄phētie illius qz scilicet prophetizat cōtra rōnem fidei. Quātū ad sacramenta ministranda subdit. Siue ministeriū in ministrando id est si quis accepit gratiā vel officium ministerij. puta vt sit episcopus vel sacerdos: qui dicitur ministerij. Esa. 6. Vos sacerdotes domini vocabimini ministri dei nostri dicit vobis: exequat illud diligenter exequens do in ministrando. 2. thim. 4. Ministeriū tuum imple. Secōdo tangit ea que p̄tinet ad res humanas in quib⁹ potest aliquis alteri subuenire. Primo quidē q̄tum ad cognitionē vel speculatiuā vel practica. Quātū ergo ad speculatiuā primo dicit. Siue qui docet id est qui habet officium vel gratiā docendi vtatur in doctrina id est vt fructuose et fideliter doceat. Job. 4. Ecce docuisti plurimos. Ma. vlt. Sentes docete omnes gentes. Quātū autem ad cognitionem practica subdit. Qui exhortatur id est q̄ habet officium vel gratiā exhortandi hoīes ad bonū vitē illo in exhortando. 1. thes. 2. Exhortatio nostra nō fuit de errore neqz de immūditia neqz in dolo. Tit. 2. Hec loquere et exhortare. Deinde ponit ea que p̄tinet ad exteriora opera in quib⁹ quādoqz aliquis subuenit alicui a liquod donū dādo et q̄tum ad hoc dicit. Qui tribuit id est qui habet facultatē tribuendi et gratiā exequat hoc in simplicitate vt sc̄z nihil mali ex illo intendat quasi donis homines ad malū alliciens. Et etiā cum aliquis ex modico dato intendit multo maiora acquirere. Ecc. 20. Datus insipientis nō erit tibi vtilis. oculi em̄ illi septemplexes sūt. Exigua dabit et multa impperabit. Et. puer. 11. Simplicitas iustoz diriget eos. Quādoqz autē aliquis subuenit alteri eius curā habendo et q̄tum ad hoc dicit. Qui presertim est id est qui est in plationis officio cōstitutus vtatur illo officio in sollicitudine. He. vlt. Obedite p̄positis vris et subiacete eis. Ipsi em̄. p̄uigilant quasi rōnem redditur pro aabus vestris. 2. cor. 11. Sollicitudo oīum ecclēsiarum. Quādoqz autē subuenit aliquis alicui releuando eius miserias et q̄tum ad hoc dicit. Qui miseretur id est q̄

propheta

ministerij, sacerdotij.

doctrina

exhortatio

dare

prophetia

sollicitudo

Ad Romanos

habet facultatem et affectum miserendi exequatur hoc in
hyllaritate quasi libenter hoc faciens. 2. cor. 9. Non ex
tristitia neque ex necessitate. Hyllarem enim datorem diligit
deus. Ecc. 7. In omni dato hyllarem fac vultum tuum.
Deinde cum dicit Dillectio sine dissimulatione etc. Do-
cet usum doni gratuiti quod est oibus commune. scilicet chari-
tatis. Et primo ponit ea que pertinent ad caritatem in ge-
nerali. Secundo ponit quedam specialiter pertinentia ad dilecti-
onem quorundam ibi. Necessitatibus sanctorum etc. Circa primum
tria facit. Primo ostendit qualis debeat esse dilectio
ex parte diligentis. Secundo qualiter se debeat habere
ad proximum ibi. Charitatem fraternitatis etc. Tertio quomodo
se debeat habere ad deum ibi. Sollicitudine non pigri
Circa qualitatem autem charitatis tria docet. Primo quidem
quod dilectio debet esse vera. Unde dicit Dillectio sine simu-
latione. ut scilicet non tantum in verbo aut exteriori appa-
rentia sed sit in vero cordis affectu. et efficaciter operis. pme
Jo. 3. Non diligamus verbo neque lingua sed opere et veri-
tate. Ecc. 6. Amico fideli nulla est copatio. Secundo docet quod
dilectio debet esse pura. cum dicit. Odientes malum. Tunc
enim est pura dilectio quando homo non consentit amico suo
in malum sed ita diligit hominem ut eius vitium odiat. Tunc
dicitur pme. cor. 13. Non gaudet super iniquitate cogitauit
autem veritati. ps. Iniquos odio habui. Tertio docet
quod dilectio debet esse honesta cuius dicit. Adherentes bono
ut scilicet aliquis adhereat alteri propter bonum virtutis.
Gal. 4. Bonum autem emulamini in bono semper. Hec est
pura dilectio qua dicit. Ecc. 24. Ego mater pulchre
dilectionis. Deinde cum dicit. Charitatem fraternitatis
ostendit qualiter caritas se debet habere ad proximum. Et
primo quantum ad interiorum affectum cum dicit. Charitatem
fraternitatis inuicem diligentes. ut scilicet non solum fra-
tres diligamus pro charitate sed etiam diligamus ipsam cari-
tatem qua eos diligimus. et ab eis diligimur. Sic enim si
caram habemus charitatem non defacili eam dissolui faciemus.
Heb. vltimo. Caritas fraternitatis maneat in vobis. Cant.
vltimo. Si viderit homo omnem substantiam domus sue
pro dilectione tanquam nihil despiciet illam. Secundo quantum ad
exteriorum affectum cum dicit. Honore inuicem preuenien-
tes. In quo tria designantur. Primo quidem quod homo proxi-
mum in reuerentia debet habere quod pertinet ad rationem
honoris. Nullus enim potest vere diligere eum quem des-
picit. phil. 2. Superiores inuicem arbitantes. Quod quod
deum sit dum aliquis suum defectum considerat et bonum proxi-
mi. In honore autem non solum reuerentia intelligitur sed
etiam necessariorum subuentio sicut cuius dicit. Ego. 20. Ho-
noram patrem tuum et matrem tuam precipit necessario subue-
nitio sicut patet per hoc quod dominus. Mat. 5. arguit pharis-
seos contra hoc preceptum impediens filios a subuentio-
ne pentum. Secundo designat quod effectus dilectionis debet
mutuo exhiberi ut scilicet homo non solum velit beneficia
recipere sed etiam exhibere. Ecc. 4. Non sit porrecta manus
tua ad accipiendum et ad dandum collecta. Et 14. In di-
uisione fortis via et accipe. Et hoc designat cum dicit. In-
uicem. Tertio designatur quod effectus dilectionis debet esse
sempiternus et velox quod designatur cum dicit. Preuenientes
ut scilicet aliquis preueniat amicum in beneficijs. Ecc. 37.
Omnis amicus dicit et ego amicitiam copulaui. Deinde
de cuius dicit Sollicitudine etc. ostendit qualiter se debeat
habere dilectio charitatis ad deum. Et primo incipit ab
ipsa rationis attentione cum dicit. Sollicitudine sitis non
pigri scilicet ad seruendum deo. Mich. 6. Indicabo tibi o
homo quid sit bonum et quid deus querat a te. Postea sub-
dit Sollicite abulare cum deo tuo. 2. thimi. 2. Sollicite
cura te ipsum probabile exhibere deo. Secundo quantum ad effectus
cum dicit Spiritu sitis seruantes scilicet in dei dilectione.

Procedit autem feruor ex habundantia caloris. Unde fer-
uor spiritus dicitur quia propter abundantiam diuine dilec-
tionis totus homo feruet in deum. Act. 18. dicitur quod ap-
pollo feruens spiritu loquebatur. 1. thes. vltimo. Spiritus
nolite extinguere. Tertio quantum ad exteriorum obsequium cum
dicit. Domino seruientes scilicet seruiture patrie que solum
deo debetur deur. 6. Dominum deum tuum adorabis et illi
soli serues. ps. Seruite domino in timore. Et secundum
aliam litteram. Tempore seruientes ut scilicet dei seruicia
congruo tempore faciamus. Ecc. 8. Omni negotio tem-
pus est et oportunitas. Quarto quantum ad mercedem ser-
uicij cum dicit. Spe gaudentes scilicet mercedis que est
dei fruitio. Gen. 15. Ego dominus merces tua magna ni-
mis supra. 5. Gloriamur in spe glorie filiorum dei. Facit
autem spes hominem gaudentem ratione certitudinis sed ta-
men affligit ratione dilationis. prou. 23. Spes que dif-
fertur affligit animam. Quinto quantum ad difficultates qua
homo patitur in dei seruitio. Unde subdit In tribulatione
scilicet quam propter deum sustinetis sitis patientes. 5. 5.
Tribulatio patientiam operat. Sexto quantum ad omnia pre-
dicta dicit. Orationi instantes. in quo orationis assidui-
tas designatur. Luc. 18. Oportet semper orare et nunquam de-
ficere. 2. thimi. 5. Sine intermissione orate. Per orationem
enim in nobis sollicitudo excitatur. feruor accenditur. ad
dei seruitium incitatur: gaudium spei in nobis augetur
et auxilium in tribulatione promeretur. ps. Ad dominum
cum tribularetur clamaui et exaudiuit me. Deinde cum dicit.
Necessitatibus sanctorum etc. determinat de charitate
quantum ad speciales quales personas. Et primo quidem quan-
tum ad indigentes. Secundo quantum ad inimicos ibi. Benedi-
cite persequentibus vos. Circa primum duo facit. Primum
inducit ad exhibenda beneficia charitatis indigentibus in
vniuersali cum dicit. Necessitatibus sanctorum comunicantes
Ibi tria sunt notanda. Primo quidem quod elemosine ex ca-
ritate sunt impendende indigentibus siue necessitatibus pa-
tientibus. Ephe. 4. Laborat operando manibus suis quod
bonum est. ut habeat unde tribuat in necessitate patienti-
um. Secundo quod potius est subueniendum iustis quam alijs. Unde
dicit Necessitatibus sanctorum. Ecc. 12. Da iusto et non re-
cipias peccatorem. Quod quidem non sic est intelligendum
quod etiam in necessitatibus sit peccatoribus subueniendum
sed quod non est eis subueniendum ad fomentum peccati. vltimo
tamen est subuenire iustis quod talis elemosina fructuosa est:
non solum ex parte dantis sed etiam ex suffragio recipientis.
Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis ut
cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula scilicet
suis suffragijs. Secundo specialiter admonet ad hospitali-
tatem dicens Hospitalitatem sectantes quod scilicet in hoc
misericordie opere alia misericordia opera includuntur. Nam hos-
pes non solum domus exhibet ad manendum sed etiam alia
necessaria subministrat. De. vltimo. Hospitalitatem nolite ob-
liuisci. 1. pe. 4. Hospitalites inuicem sine murmuratione.

lectio tertia

Benedicite persequentibus vos. Be-
nedicite et nolite maledicere. Sau-
dere cum gaudentibus: flere cum flen-
tibus. Id ipsum inuicem sentientes. Non al-
ta sapientes: sed humilibus consentientes.
Nolite esse prudentes apud vosmetipsos.
Nulli malum pro malo reddentes. prouidē-
tes bona: non tantum coram deo: sed etiam co-
ram omnibus hominibus. Si fieri potest quod
ex vobis est: cum omnibus hominibus pace

habentes. Non vosmetipsos defendentes carissimam: sed date locum ire. Scriptum est enim **Mibi vindictam: et ego retribuam dicit dominus.** Sed si esurierit inimicus tuus: cibus illum: si sitit: potum da illi. Hoc enim facies carbonem ignis congeres super caput eius. **Noli vinci a malo: sed vince in bono malus.** Supra ostendit qualiter caritas sit exhibenda indigentibus. nunc ostendit qualiter sit exhibenda etiam inimicis. Et primo ponit admonitionem. Secundo probat quod dicitur ibi. Scriptum est enim etc. Circa primum considerandum est quod ad caritatem tria pertinent. Primo quidem benignitas: que consistit in hoc quod aliquis velit bonum alteri et malum eius nolit. Secundo concordia que consistit in hoc quod amicorum sit idem nolle et velle. Tertio beneficentia que consistit in hoc quod aliquis benefaciat ei quem amat et eum non ledat. Primo ergo ponit ea que pertinent ad benignitatem. Secundo ea que pertinent ad concordiam ibi. **Saudete cum gaudentibus.** Tertio ea que pertinent ad beneficentiam ibi. **Noli malum etc.** Circa primum duo facit. Primo monet ut benignitas sit ampla que se extendat etiam ad inimicos cum dicit. **Benedicite persequentibus vos.** Circa quod notandum est quod benedicere est bonum dicere. Contingit autem bonum dicere tripliciter. Uno modo enunciando. puta cum quis bonum alterius laudat. **Eccl. 31.** Splendendum in panibus benedicentibus multo et testimonium veritatis illius fidele. Alio modo imperando et sic benedicere per auctoritatem est proprium dei. cuius imperio bonum ad creaturas derivatur. ministri autem pertinent ad ministros dei qui nomen domini sui super populum invocant. **Rui. 6.** Sic benedicite filijs israel et dicite eis. Et post invocant nomen meum super filios israel et ego benedicam eis. Tertio benedicere alii quis optando. Et non dixerunt qui preteribant: **Benedicite dicit super vos.** Et secundum hoc benedicere est bonum alii cui velle et quasi bonum per aliquo precari. Et hoc modo accipitur hic. Unde in hoc quod dicit benedicite persequentibus vos datur intelligi quod etiam ad inimicos et persecutores debemus esse benivoli eis bona optando et pro eis orando. **Mat. 5.** Diligite inimicos vestros et orate pro persequentibus et calumniantibus vos. Quod autem hic dicitur quodam quidem modo est in precepto. quodam autem modo est in consilio. quod enim aliquis in generali dilectionis affectum impendat inimicis non excludendo eos a communi dilectione. primoque et a communi oratione: quam quis pro fidelibus facit pertinet ad necessitatem precepti. Similiter etiam quod aliquis in articulo necessitatis inimico dilectionis effectum particulariter impendat pertinet ad necessitatem precepti. Unde dicitur **1. cor. 11.** Si occurreris homini inimici tui aut asino erranti: reducas eum. Sed quod aliquis in specialis dilectionis affectum et orationis suffragium aut quasi lectum subventionis beneficium exhibeat inimico inter dum etiam extra articulum manifeste necessitatis pertinet ad perfectionem consiliorum quia per hoc ostenditur perfecta charitas ad deum quod omne humanum odium superet. Ille autem qui penitet et misericordiam petit iam non est inter inimicos aut persecutores comparandus. Unde et absque omni difficultate sunt charitatis inditia ostendenda. **Eccl. 28.** Res linque proximo tuo nocenti te et tunc deprecanti tibi petra soluentur. Secundo docet quod benignitas siue benedictio sit pura id est absque permissione contrarii. Unde dicit **Benedicite et nolite maledicere id est ita benedicatis quod nullo modo maledicatis.** Quod est contra quosdam qui ore benediciunt et corde maledicunt. secundum illud. **ps.** Qui loquitur pacem cum proximo suo. mala autem in cordibus eorum. Et

etiam contra illos qui quandoque benedicunt quandoque maledicunt vel quibusdam benedicunt quibusdam maledicunt. **1. cor. 13.** Ex ipso ore procedit benedictio et maledictio. Non oportet fratres mei hec ita fieri. **1. pe. 3.** Non reddentes maledictum pro maledicto. Sed contra videtur esse quod in sacra scriptura plures maledictiones inveniuntur. Dicit enim **deut. 27.** Maledictus qui non permanerit in sermone legis huius nec eos opere perficit. Ad quod dicitur dicitur est quod maledicere est malum dicere. quod quidem tripliciter contingit sicut et benedicere. scilicet annunciando imperando et optando et secundum quodlibet horum modorum potest bene et male fieri. Si enim id quod est materialiter malum dicatur malum quodlibet horum modorum potest bene vel male fieri. Si enim id quod est materialiter malum dicatur malum quodlibet predictorum modorum sub ratione boni non est illicitum quia hoc est magis benedicere quam maledicere. unum quodque enim magis iudicatur secundum suam formam quam secundum suam materiam. Si vero aliquis dicat malum sub ratione mali formaliter maledicet. Unde est omnino illicitum. utriusque autem horum contingit in hoc quod aliquis enunciando malum profert. Quandoque enim aliquis enunciat malum alicuius ad notificandum necessariam veritatem et sic dicit malum sub ratione veri necessarij quod est bonum. unde est licitum. Et hoc modo **Job. 3.** dicitur quod **Job** maledixit diei suo enunciatis malitiam presentis vite sicut apostolus dicit. **Ephe. 5.** Reddentes tempus quoniam dies mali sunt. Quandoque autem aliquis enunciat malum alterius scilicet intentione detrahendi. Et hoc est illicitum. Dicitur enim **1. cor. 6.** Neque maledicti neque rapaces regnum dei possidebunt. Similiter etiam in eo quod quis dicit malum imperando. contingit autem tem quandoque quod aliquis dicit id quod est materialiter malum sub ratione boni. puta cum ex imperio alicuius provenit alicui malum pene propter iustitiam quod quidem est licitum. Et hoc modo transgressiones legis maledicunt id est per se secundum iustitiam deputant. quandoque vero aliquis imperando dicit malum alterius iniuste. puta propter odium et vindictam. Et talis maledictio est illicita. **1. cor. 11.** Qui maledixerit patri vel matri morte morietur. Et idem est etiam circa id quod aliquis dicit malum optando. Si enim hoc optet sub ratione boni puta ut per aduersitatem alicuius perveniat ad spirituale profectum: hoc licitum est. **Job. 5.** Vis di stultum firma radice et maledixi pulcritudini eius statim. Si vero hoc homo faciat propter odium vel vindictam est omnino illicitum. **1. cor. 17.** Maledixit philistensis viciis in diebus suis. Deinde cum dicit. **Saudete cum gaudentibus etc.** ponit ea que pertinent ad concordiam. Et primo ponit concordie volumina. Secundo remouet impedimenta ibi. **Non alta sapientes etc.** Concordia autem potest dupliciter attendi. Uno modo quantum ad affectum in bonis et in malis. In bonis quidem ut aliquis bonis aliorum congaudeat. **1. cor. 13.** Gaudere scilicet debetis cum gaudentibus. **phil. 2.** Gaudeo et congratulor omnibus vobis. Sed hoc est intelligendum quando quis gaudet de bono. Sunt autem quidam qui gaudent de malo secundum illud. **1. pe. 2.** Letantur cum malefecerint. Et istis non est congaudendum. **1. cor. 13.** dicitur de caritate quod non gaudet super iniquitatem: congaudet autem veritati. In malis autem ut aliquis tristetur de malis aliorum. Unde subdit. **Flere scilicet debetis cum flentibus.** **Job. 30.** Flebas quodam super eo qui afflictus erat. **ecc. 7.** Non desis plorantibus in consolatione et cum lugentibus ambula. Ita enim compassio amici adolectis consolationem in tristitia offert. Primo quidem quod ex hoc colligitur efficax amicitie argumentum. **Eccl. 12.** In malicia illius id est in infortuntio amicus cognitus est. Et hoc ipsum est delectabile cognoscere aliquem sibi esse verum amicum. Alio modo hoc ipso quod amicus condolet videtur se offerre ad similes

Ad Romanos

duz onus aduersitatis quod tristitiam causat. Et quidez leuius portatur quod portatur a pluribus q̄ ab vno solo. Secdo concordia consistit in vnitate sentētie et q̄m ad h̄ dicit. Idipsum id est idem sitis inuicem sentientes. vt scilicet eadez sentētia cōueniant. 1. cor. 1. Sitis perfecti in eodem sensu et in eadem scientia. Phil. 2. Eandem caritatem habentes vnanimes. idipsum sentientes. Scien dum est tamē q̄ duplex est sententia. Vna quidem que p̄tinet ad iudicium intellectus circa speculabilia. puta circa consideraciones geometricas vel naturales. dissentire autē in talibus nō sp̄gnat amicitie vel charitati quia caritas in voluntate est. Huiusmodi autē iudicia nō proueniunt ex voluntate sed ex necessitate rationis. Alia vero sententia pertinet ad iudicium rationis circa agenda et in talibus dissensio amicitie p̄rariatur q̄ talis dissensio habet cōtrarietates voluntatis et quia fides nō solum est speculatiua sed etiā practica in q̄tum per dilectionem operatur vt dicitur. Gal. 5. Ideo etiā dissentire a recta fide est contrariuz caritati. Deinde cum dicit. Nō alta sapiētes et. excludit impedimenta concordie. que quidez sunt duo. Primum est superbia ex qua contingit q̄ dum aliq̄s inordinate suaz excellentiaz querit et subiectiones refugit vult alium subici et eius excellentiā impedire. Et ex hoc sequitur discordia puer. 13. Inter superbos semp̄ turba sunt. Et ideo ad hoc remouendum dicit. Nō sitis alta sapientes vt scilicet inordinate vestra excellentiam appetatis supra. 11. Noli altū sapere se d̄ time. Eccl. 3. Altiora te ne quesieris. Sed sitis consentientes humilibus id est his que sunt humilia id est ea que abiecta videntur nō recusetis cum oportuerit. ps̄. Elegi abiectus esse in domo dei mei. 1. pe. vltimo. Dominus superbis resistit: humilibus autē dat gratiā. Scdm̄ impedimentū concordie est presumptio sapiētie. ex qua contingit q̄ aliquis alioz sentētie nō credit. Ad quod remouendū dicit. Nolite esse prouidentes apud vosmetipsos vt scilicet iudicetis soluz id est se prudētie quod vobis videtur. Esa. 5. Oe qui sapiētes estis in oculis vris et corā vobismetipsis prudētes. 11. Et nō sitis vobismetipsis sapiētes. Deinde cum dicit. Nulli malū p̄ malo et. docet illa q̄ p̄tinet ad bñficiā exclusiōē dēo p̄ru. Et p̄mo docet q̄ nō sit alicui malefaciendūz rōe vobisc. Sed docet q̄ nō sit alicui malefaciendūz rōe defensionis ibi. Nō vosmetipsos defendentes. Circa p̄imum tria facit. Primo prohibet vindictam dicens. Nulli malum pro malo reddentes scilicet sitis. ps̄. Si reddis di retribuentibus mihi mala. 1. pe. 3. Nō reddentes malum pro malo Sed hoc est intelligendū formaliter sicut supra dictum est de maledicto. prohibemur em̄ affectu odij vel vindicte reddere malum pro malo ita q̄ in malo alterius delectemur. Sed si pro malo culpe q̄ quis facit reddat iudex malum pene scdm̄ iusticiā ad cōpensandāz malitiam. materialiter quidē infert malum sed formaliter et per se infert bonū. Unde cuz iudex suspendit latronē pro homicidio nō reddit malum pro malo. sed magis bonum pro malo. Et hoc modo apostolus quēdā pro peccato in cessus tradidit sathane i interituz carnis vt spiritus saluus fiat vt habet. 1. cor. 5. Secdo docet q̄ etiā bona sint p̄tibus exhibenda dicens. Prouidētes scilicet sitis bōa nō tantuz coram deo vt scilicet curetis satisfacere cōscientie vestre corā deo sed etiā coram omnibus hōibus. vt scilicet ea factatis que hominibus placeant. 1. cor. 10. Sine offensione estote iudeis et gentibus et ecclesie dei: sicut et ego per omnia omnibus placeo. p̄me cor. 13. Prouidentes bōa nō solum coram deo sed etiā coram omnibus hominibus. Hoc tamē contingit et bene et male fieri. si enī hoc fiat p̄pter fauorem humanum nō bene agitur. Ma. 6. Attē-

dite ne iustitiam vestram faciatis corāz hominibus vt videamini ab eis. Si autē hoc fiat ad gloriā dei bene agitur se cūdm̄ illud. Mat. 5. Sic luceat lux vestra corāz hominibus vt videāt opera vestra bona. et glorificent patrem vestrum qui in celis est. Tertio assignat rationē vtri usq̄ dicroz. Ad hoc em̄ debem⁹ abstinere a retributiōe maloz. et coram hominibus bona prouidere vt cuz hominibus pacem habeamus. et ideo subdit. Cum omnibus hominibus pacem habentes. Heb. vltimo. Pacem sequimini cū omnibus. Sed hic addit duo quozū primum est q̄ dicit. Si heri potest. Quādoq̄ enīz malitia alioz impedit ne cum eis pacem habere possimus. q̄ scilicet cuz eis par haberi nō potest nisi eozū malitie consentiatur: quā q̄ dem pacem constat esse illicitam. Unde dominus dicit. Mat. 10. Nō veni pacem mittere sed gladius. Aliud autē addit dicens. Quod ex vobis est vt scilicet et si ipsi cōtra pacem agant tamē quod in nobis est facere nos debemus vt eozum pacem queramus. ps̄. Cum his qui oderunt pacem erā pacificus. Et alibi Inquire pacē et persequere eam. Deinde cum dicit. Nō vosmetipsos defendentes et. ostendit q̄ nō sunt mala proximis inferenda p̄ modum defensionis. Et primo petit documentū dicens. Nō sitis vosmetipsos defendentes o karissimi sicut et de christo dicitur. Esa. 50. Dedi corpus meum percutenti bus et genas meas vellentibus et. Quasi agnus coram torquente se obmutat et. Unde et ipse dominus mansauit. Mat. 5. Si quis te percuterit in vna maxilla prebe et etiam alterā. Sed sicut augustinus dicit in libro contra mendaciu. Ea q̄ in nouo testamēto a sanctis facta sunt valent ad exempla intelligendarū scripturarū que in preceptis data sunt. Ipse autē dominus cum alapa percussus esset nō ait ecce altera maxilla. sed si male locutus sum testimonium perhibe de malo. Sin autē bene quid me cesdis? Ubi ostendit preparationem alterius maxille in corde esse faciendam. Paratus enī fuit dominus nō solum in altera maxilla cedi pro salute hominis sed in toto corpore crucifigi. Et sicut aug. dicit ad marcellinū tunc quidez hoc mandatum recte fit cum ei creditur profecturū esse. p̄pter quem fit ad aptandam in eo correctionem atq̄ cōcordiam etiam si alius exitus consequatur. Sunt igitur ista precepta patientie semper in cordis preparatione retinēda et ipsa beniuolentia ne reddatur malum pro malo semper in voluntate cōplenda est. Agenda sunt autē et multa etiam cum inuitis: benigna quādam asperitate plectenda. Secdo assignat rationē cū dicit. Sed date locuz ire id est diuino iudicio. Quasi diceret committat vos deo qui suo iudicio potest vos defendere et vindicare secūduz illud. p̄me pe. vltimo. Omnem sollicitudinem vestram projicientes in euz quoniam ipsi cura est de vobis. Sed h̄c intelligenda sunt in casu in quo nobis nō adest facultas aliter faciendū iusticiam. sed quia vt dicit deut. p̄mo. Domini est iudicium. cum aliquis auctoritate iudicis vel vindictam querit ad comprimendā malitiam et nō p̄pter odium vel etiā cum auctoritate alicuius superioris suam defensionem procurat intelligitur locum dare ire id est diuino iudicio cuius ministri sunt principes vt dicitur infra. 13. Unde etiam paulus procurauit se per armatos defendi cōtra insidias iudeozum vt patet Act. 23. De inde. cum dicit. Sicut scriptum est et. probat quod dicebat et primo per auctoritates. Secdo per rationem ibi. Noli vinci a malo et. Circa primum duo facit. Primo p̄bat q̄ dictum est: de prohibitione vindicte dicens. dictum est Date locū ire. i. diuino iudicio. Scriptum est enī deu. 32. Mihi vindictam scilicet seruate et ego retribuaz dicit dominus. Vobis littera sic habet. Dea est vltio et ego res-

XIII. ca.

tribus eis in tpe. ps. Deus ultionum dominus. **Mat. 1.** Deus emulatoz & vlciscens dominus. Secundo pbat p auctoritatem qd dicitur est de benivolentia exhibenda inimicis. In q quide auctoritate pmo ponit documentuz vt subueniamus inimicis in articulo necessitatis qz hoc est de necessitate precepti vt supra dicitur est. Et hoc est quod dicit. Sed si euerit inimicus tuus tibi illud. si sit potum da illi. **Mat. 5.** Benefacite his q oderit vos. Secundo rōez assignat dicens. Hoc em facies carbones ignis cogeres sup caput eius. Quidē vno mō potest intelli gi in malum vt sit sensus si tu ei benefacias bonū tuū ver tēt ei in malū qz ex hoc incurreret combustionem ignis eter ni per suam ingratitude. sed iste sensus repugnat chgristi tati. contra quā ageret q alicui subueniret vt ei pueniret in malum. Et ideo est exponendū in bonum vt sit sensus. Hoc em faciens id est in necessitate ei subueniens carbo nes ignis id est amorem charitatis de qua dicit **Can. 8.** Lampades eius vt lampades ignis atqz flāmaz. conges res id est cōgregabis sup caput id est super mentē eius qz vt aug. dicit in libro de cathezizadis rudibus nulla ē ma ior p̄uocatio ad amādū q̄ p̄uenire amando. **Amis em durus anim' q̄ dilectionē** & si notebat impendere nolit re pendere. **Deinde cum dicit. Noli vinci a malo** rōem. p̄o bar qd dicit p̄ rōem. Naturale est em homini vt velit ad uersarium vincere & non vinci ab eo. Illud aut ab aliquo vincit qd ad illud trahit sicut aqua vincit ab igne qm tra hitur ad calorem ignis. Si ergo bonus aliquis homo p̄ pter maluz qd sibi ab aliquo inferit trahat ad hoc qz ei ma lefaciat bonum a malo vinceret. Si aut e contrario ppter beneficiū qd bonus p̄secutori exhibet cum ad suum amo rem trahat bon' malū vincet. **Sic ergo: Noli vinci a ma lo** scz eius q̄ te p̄sequit vt tu cum p̄sequaris. sed in bono tuo vince maluz illius. vt scz ei benefaciendo eum trahas. **Jo. vltio.** Nec ē victoria q̄ vincit malū fides n̄ra. **Ier. 15.** Ipsi conuerterent ad te & tu non conueteris ad eos.

Incipit capitulū decimūtertium.

Omnis anima potestatibus subli mioribus subdita sit. Non est em potestas nisi a deo. Que autē sūt a deo ordinata sunt. Itaqz qui re sistit potestati: dei ordinationi resistit. Qui autē resistunt: ipsi sibi dānationē acquirūt. Nam principes non sunt timori boni operis sed mali. Vis autē non timere potestatem? Bonum fac & habebis laudē ex illa. Dei em minister est tibi in bonum. Si aut malum fe ceris: time. Non em sine causa gladiū portat Dei em minister est vindex in iram ei q̄ ma lum agit. Ideoqz necessitati subditi estote: non solum propter iram: sed etiam propter conscientiam. Ideo em & tributa prestatis. Ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruiē tes. Reddite ergo omnibus debita: Cui tri butum: tributū. cui vectigal: vectigal. cui ti morem: timorem. cui honorē: honorem.

Postq̄ apostolus ostendit qualiter se debeat homo exhi bere deo vtendo donis gratie eius: hic ostendit quō de be at se exhibere primo & primo quantū ad superiores. sc̄o quantū ad omnes ibi. Remini q̄c q̄ debeat is rōem. Circa p̄mū

duo facit. p̄mo inducit boles ad subiectionē quaz debent superioribus. secundo ad exhibendū subiectionis signū ibi Ideo & tributa prestatis rōem. Circa p̄mū duo facit. p̄mo p̄ ponit documentum. secundo rationem assignat ibi. Non em est potestas rōem. Tertio infert conclusionem intentam ibi. Ideoqz rōem. Circa p̄mū considerandū est qz quidā fide les in p̄mitina ecclia dicebant terrenis potestatib' se sub iici non debere. ppter libertatē quā conse cuti erant a xpo fm illō. **Jo. 8.** Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. S; libertas p̄ xpm concessa est libertas spiritus qua libe ramur a peccato & morte sicut supra. 8. dicitū est. **Ter spūs in chriso iesu liberauit me a lege peccati & mortis.** Caro autē adhuc remanet seruituti obnoxia sicut supra. 7. dicitū est. Et ideo tunc nulli subiectioni homo p̄ xpm liberatus erit obnoxius nec sp̄uali. scz nec carnali. **Am dicit. 1. cor. 15.** Cum tradiderit chrisus regnū deo & patri & euacuauerit omnem p̄ncipatū & potestatem. Interim autē vuz cor ruptibilem carnem gerimus oportet nos dñis carnalib' subiacere. **Unde dicit ep̄b. 6.** Serui obedite dñis carna libus. Et hoc est etiam qd hic ap̄lus dicit. Omnis aīa po testatibus sublimioribus subdita sit. Potestates aut sub limiores hic dicunt homines in potestatibus constituti q̄ bus fm iusticie ordinem subijci debemus. **1. Pe. 2.** Sub diti estote omni humane creature ppter deum sicut regi q̄ si p̄cellenti. Dicit autē indefinite potestatib' sublimiorib' vt ratione sublimitatis officij eis subijciamur etiam si sint mali. **Unde. 1. Pe. 2.** subditur. Subiecti estote nō tantū bonis & modestis sed etiā discolis. **Q̄ aut dicit oīs aīa p̄ sinodochen intelligit oīs hō. sicut & Sen. 17.** Delebit aīa illa de populo suo. **Antē autē hoc mō loquēdi qz subiecti onem superiorib' debemus ex alo. i. ex pura voluntate fm illō. Ep̄b. 6.** Nō ad oculū seruientes quasi hoib' placen tes sed ex alo cū bona voluntate. **Deinde cū dicit. Nō ē em p̄as rōem.** ponit rōem admonitionis p̄missē. p̄mo quidē ex parte honesti. secūdo ex pte necessarij ibi. **Qui autē res sistit rōem.** Circa p̄mū duo facit. p̄mō p̄mittit duo p̄ncipia. scz cundo ex eis concludit ibi. Itaqz q̄ resistit rōem. p̄mo em p̄mittit originez potestatis dicens. **Nō ē em potestas nisi a deo.** Quicqd em cōtinuit de deo & creaturis dicit. a deo in creaturas derivat sicut pater de sapia **Eccl. 1.** Vis sapia a dño deo est. Potestas aut de deo & hoib' d̄. **Job 36.** De' potestates non abiicit cū & ip̄e sit potēs. **Unde cō sequēs est qz humana p̄as sit a deo. Dan. 4.** Dñabif exa cellus in regno hoim: & cuiuscqz voluerit dabit illō. **Jo. 19.** Non haberes p̄atesz aduersum me vlla 3 nisi datū esset tibi desup. Sed cōtra hoc esse videt qd dicit **1. Pe. 2.** Ipsi regnauerunt & non ex me p̄ncipes extiterunt & nō agnos ui. Ad qd dicendū est qz regia potestas vel cuiuscqz alte rius dignitatis pōt cōsiderari quantū ad tria. Uno quidē modo quantū ad ipsam potestatem. Et sic est a deo p̄ quē re ges regnant. Alio modo potest cōsiderari quantū ad mo dum adipiscendi potestatem. & sic q̄ncqz potestas est a deo quando scz aliqz ordinate potestatem adipiscitur fm illud. **Heb. 5.** Nemo sibi honozē assumit. sed q̄ vocat a deo tūqz aaron. Quandoqz vero non est a deo sed ex p̄uerso homi nis appetitū q̄ p̄ ambitionem vel quocūqz alio illicito mo do potestatem adipiscit. **Amos. 6.** Nūquid non in fortitudi ne nostra assumpsim' nobis cornua. Tertio modo potest cōsiderari quantū ad vsum ipsius. & sic q̄ncqz est a deo pu ta cum aliqz fm precepta diuine iusticie vūt concessa sibi potestate fm illud. **puer. 8.** Per me reges regnant rōem. Quandoqz aut non est a deo. puta cum aliqz potestate sibi data vtunt' diuinā iusticiam fm illō ps. **Uixerūt reges ēre & p̄ncipes cōuenerūt in vñū aduersus dñm rōem.** **Publi cū etiā d̄ p̄tate peccati vix sit a deo.** Ad qd dicendū ē qz ip̄a